

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Дмитро ДЕМА

канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту,
Поліський національний університет,
м. Житомир

Ольга ГУДЗЬ

здобувач вищої освіти ОС «магістр»,
Поліський національний університет,
м. Житомир

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІН В ОПОДАТКУВАННІ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Починаючи з 2015 року в Україні розпочалася реформа органів місцевого самоврядування, яка отримала назву фінансової (бюджетної) децентралізації.

Метою цих змін, пов'язаних з реформою фінансової децентралізації є покращання фінансової стабільності місцевих бюджетів. На початку реформи було проведено ряд змін в податково-бюджетному законодавстві, якими визначено перелік місцевих податків і зборів надходження від яких повністю надходять до місцевих бюджетів та внесені зміни до Бюджетного кодексу України щодо відрахувань до місцевих бюджетів надходжень від загальнодержавних податків. Визначено, що місцеві бюджети формують податок на майно, єдиний податок, туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів. В складі податку на майно було передбачено транспортний податок.

Оподаткування транспортних засобів можна віднести до одного із найбільш нестабільних податків України. Крім цього, транспортні засоби, як об'єкт оподаткування знаходять своє відображення і в інших податках. За роки незалежності України оподаткування транспортних засобів зазнавало постійних змін, стабільності в цьому не спостерігається і в даний час. В адмініструванні оподаткування транспортних засобів змінювалися об'єкти та база оподаткування, ставки податку, пільги щодо його платників, механізм оподаткування. Останні зміни визначили транспортний податок як місцевий податок, який є складовою податку на майно.

Враховуючи значну кількість транспортних засобів, що знаходяться у власності юридичних та фізичних осіб транспортний податок може стати суттєвим джерелом доходів місцевих бюджетів. Чи досягнуто цієї мети? Проведемо аналіз податкових надходжень від місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів за період проведення реформи децентралізації органів місцевого самоврядування (табл. 1).

Таблиця 1

*Надходження місцевих податків і зборів
до місцевих бюджетів України, млн грн.*

Види податків і зборів	2015 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Податок на майно – разом	16011,1	31272,0	37993,9	37433,4
в т.ч., транспортний податок	433,9	314,9	276,0	202,8
Єдиний податок	10975,1	29564,2	35270,2	38031,0
Збір за місця для паркування транспортних засобів	60,2	99,9	114,9	91,2
Туристичний збір	37,1	90,7	196,2	130,6
Всього	27041,2	61026,4	73575,3	75686,2

Джерело: Складено на основі 1-4.

Дані табл. 1 показують, що транспортний податок в структурі місцевих податків і зборів займає незначне місце. Спостерігається тенденція до зменшення надходжень від транспортного податку, як у відносному так і абсолютному значенні. Так, надходження від транспортного податку в 2020 році в порівнянні з 2015 роком зменшилися на 231,1 млн грн, або більш ніж у два рази. В 2015 році транспортний податок в структурі місцевих податків і зборів становив 1,60%, а в структурі податку на майно – 2,71%, проти, відповідно 0,27% і 0,54% у 2020 році.

Вищенаведені дані показують, що це один із податків надходження від якого зменшуються в абсолютних величинах. Яка причина в цьому? Проаналізуємо, які зміни відбулися в адмініструванні транспортного податку протягом останнього часу.

Відмітимо, що до 2015 року, оподаткування транспортних засобів здійснювалося через збір за першу реєстрацію транспортних засобів, де об'єктом оподаткування були колісні транспортні засоби, судна, літаки і вертольоти. Базою оподаткування був об'єм циліндрів двигуна в кубічних сантиметрах, довжина судна в сантиметрах та максимальна злітна вага літака в кілограмах.

Щодо колісних транспортних засобів основна ставка податку встановлювалася за 100 кубічних сантиметрів об'єму циліндрів двигуна. З 2015 року об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно), мали об'єм циліндрів двигуна понад 3 тисячі

кубічних сантиметрів та середньоринкова вартість яких становить понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року [5]. Перелік автомобілів, вартість яких перевищує 750 мінімальних заробітних плат, визначається за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України та публікується на веб-сайті Мінекономрозвитку України [6].

З 1 січня 2017 року, відповідно до пп. 267.2.1 п. 267.2 ст. 267 Податкового кодексу України об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року. Таким чином, середньоринкова вартість автомобілів, яка визначається через мінімальну заробітну плату зменшена у два рази. Ставка податку не змінилась і становить 25000 гривень на рік за кожен автомобіль, який є об'єктом оподаткування [7].

З іншої сторони, зростання мінімальної заробітної плати на початок кожного року збільшує середньоринкову вартість автомобіля та зменшує кількість автомобілів, які є об'єктом оподаткування. Визначення бази оподаткування транспортного податку через мінімальну заробітну плату є на сьогодні недоліком в його адмініструванні. З ростом мінімальної заробітної плати зростає вартість легкового автомобіля, який є об'єктом оподаткування, та зменшується кількість легкових автомобілів, які слід оподатковувати. Наприклад, в 2017 році мінімальна заробітна плата становила 3200 грн, а 2020 році – 4723 грн, таким чином вартість автомобіля, що є об'єктом оподаткування, відповідно, становить 1,2 млн грн та 1,77 млн грн. Результатом цього є зменшення надходжень від оподаткування транспортних засобів.

Слід відмітити, що на сьогодні, під оподаткування транспортним податком підпадають лише легкові автомобілі елітного класу, що відповідає більше податку на багатство, ніж є податком з власників транспортних засобів. За даними Державної податкової служби України в 2019 році із загальної кількості легкових автомобілів біля 7 млн одиниць, елітних нараховувалося лише 3588 одиниць, що становить біля 0,05% [8]. Слід врахувати, що більшість цих автомобілів зареєстровані в Києві, Харкові, Дніпрі та інших великих містах. Таким чином, надходження для місцевих бюджетів, особливо сільських, від транспортного податку будуть незначні.

На нашу думку, слід елітні легкові автомобілі, включаючи яхти, катери, літаки, вертольоти тощо, оподатковувати податком на багатство. Оподаткування транспортних засобів здійснювати транспортним податком, яким слід оподатковувати всі види колісних транспортних засобів, за виключенням сільськогосподарських машин та спеціальних автомобілів. Ставки податку слід

встановити за 100 кубічних сантиметрів об'єму циліндрів двигуна та 1 кВт потужності електромобілів. Встановивши, наприклад, ставку податку 1 грн за 100 кубічних сантиметрів об'єму циліндрів двигуна місцеві бюджети можуть отримати не менше 70 млн грн надходжень.

Перелік джерел інформації:

1. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (станом на 10 лютого 2021 р.). URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reformuvannya/monitoring-protseesu-detsentralizatsiyi-vladi-ta-reformuva> (дата звернення 15.03.2021).

2. Річний звіт про виконання Державного бюджету в 2015 р. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2015-rik> (дата звернення 15.03.2021).

3. Річний звіт про виконання Державного бюджету в 2018 р. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2018-rik> (дата звернення 15.03.2021).

4. Річний звіт про виконання Державного бюджету в 2019 . URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2019-rik> (дата звернення 15.03.2021).

5. Закон України від 28 грудня 2014 р., №71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо подальшої реформи» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (дата звернення 15.03.2021).

6. Методика визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 66 від 18 лютого 2016 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2016-%Do%BF#Text> (дата звернення 15.03.2021).

7. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 15.03.2021).

8. Скільки «елітних» авто в Україні. URL: https://auto.24tv.ua/skilky_elitnykh_v_ukraini_danni_dfs_n14974# (дата звернення 16.03.2021).